

MILLIY VALYUTA KURSINI BOSHQA VALYUTA KURSLARIGA NISBATAN MUSTAHKAMLASHNING HUQUQIY ASOSLARI

Tursunov Rafiqali Burgutovich

ADTI, katta o'qituvchisi

O'rmonov Shoxruh Nabijon o'g'li

ADTI talabasi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida milliy valyuta – so'm kursining barqarorligini ta'minlashga qaratilgan huquqiy asoslar tahlil qilinadi. Xususan, Markaziy bank to'g'risidagi qonun, valyuta tartibga solish, inflyatsiyani nazorat qilish, xorijiy valyuta zaxiralari boshqarish hamda xalqaro hamkorlik doirasida qabul qilingan qonun va qarorlar asosida valyuta kursini tartibga solish mexanizmlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: milliy valyuta, valyuta kursi, huquqiy asos, Markaziy bank, valyuta intervensiyasi, qonunchilik, inflyatsiya, valyuta zaxiralari, xalqaro hamkorlik.

Аннотация: В статье рассматриваются правовые основы укрепления и стабилизации курса национальной валюты Узбекистана – сума. Анализируются законы и постановления, регулирующие деятельность Центрального банка, валютный контроль, управление инфляцией, управление валютными резервами и международное сотрудничество.

Ключевые слова: национальная валюта, валютный курс, правовая база, Центральный банк, валютная интервенция, законодательство, инфляция, валютные резервы, международное сотрудничество

Abstract: This article examines the legal framework for strengthening and stabilizing the national currency of Uzbekistan – the soum. It analyzes laws and decrees regulating the activities of the Central Bank, currency regulation, inflation control, foreign exchange reserves management, and international cooperation.

Keywords: national currency, exchange rate, legal framework, Central Bank, currency intervention, legislation, inflation, foreign reserves, international cooperation.

Milliy valyutaning barqarorligi mamlakat makroiqtisodiy siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biri sanaladi. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, pul-kredit siyosatining takomillashuvi, valyuta bozorining erkinlashtirilishi, inflyatsiyaga qarshi kurashish va xorijiy valyuta zaxiralarini ko'paytirish orqali so'mning nisbiy barqarorligini saqlab qolish va uni xalqaro bozordagi asosiy valyutalarga nisbatan mustahkamlashga qaratilgan keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Milliy valyuta kursini mustahkamlash va barqarorlashtirish davlatning moliyaviy va iqtisodiy siyosatining muhim qismi hisoblanadi. Bu jarayon Markaziy bank, hukumat va boshqa mutasaddi tashkilotlar tomonidan amalga oshiriladi. Quyida milliy valyuta kursini mustahkamlashning huquqiy asoslari, shu jumladan qonunlar, qarorlar va boshqa mezonlar haqida batafsil ma'lumot keltirilgan.

Markaziy bankning roli va vakolatlari

Markaziy bank milliy valyuta kursini mustahkamlash va barqarorlashtirish uchun asosiy mas'ul tashkilotdir. Uning vakolatlari va majburiyatlari quyidagi qonunlar va qarorlar bilan tartibga solinadi:

O'zbekiston Respublikasining «Markaziy bank to'g'risida»gi qonuni:

Modda 4: Markaziy bankning asosiy vazifalari orasida milliy valyuta kursini belgilash va uni barqarorlashtirish ham mavjud.

Modda 15: Markaziy bank valyuta kursini tartibga solish, valyuta intervensiyalarini amalga oshirish va valyuta bozorini nazorat qilish huquqiga ega.

Modda 20: Markaziy bank valyuta zaxiralarini boshqarish va ularni samarali foydalanish yo'llarini ishlab chiqish majburiyatini oladi.

Valyuta siyosati to'g'risidagi qarorlar:

2017-yil 2-sentyabr PQ-3261-sonli qaror: Valyuta bozorini liberallashtirish va so'mning qadrsizlanishini tartibga solish to'g'risida qaror qabul qilindi. Bu qaror orqali valyuta bozoridagi cheklovlar qisman yumshatildi.

2020-yil 10-iyun PQ-4747-sonli qaror: Valyuta bozorini yanada liberallashtirish va xorijiy valyuta operatsiyalarini shaffoflashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar belgilandi.

Valyuta tartibga solish va nazorat qilish

Milliy valyuta kursini mustahkamlash uchun valyuta operatsiyalarini tartibga solish va nazorat qilish muhim ahamiyatga ega. Buning uchun quyidagi qonunlar va qarorlar qo'llaniladi:

O'zbekiston Respublikasining «Valyuta tartibga solish to'g'risida»gi qonuni:

Modda 5: Valyuta operatsiyalarini amalga oshirishda davlatning valyuta nazorati tizimi belgilanadi.

Modda 10: Valyuta kursini belgilash va uni tartibga solishda Markaziy bankning vakolatlari ko'rsatilgan.

Modda 12: Valyuta intervensiyalarini amalga oshirish va valyuta bozoridagi muvozanatni saqlash mexanizmlari belgilanadi.

Valyuta nazorati to'g'risidagi qarorlar:

2017-yil 7-sentyabr PQ-3275-sonli qaror: Valyuta bozoridagi operatsiyalarni shaffolashtirish va noqonuniy valyuta operatsiyalariga qarshi kurashish bo'yicha chora-tadbirlar belgilandi.

2021-yil 12-mart PQ-5001-sonli qaror: Valyuta bozorini yanada liberallashtirish va xorijiy valyuta operatsiyalarini tartibga solish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar kiritildi.

Inflyatsiyani nazorat qilish

Milliy valyuta kursini mustahkamlashda inflyatsiyani nazorat qilish muhim ahamiyatga ega. Buning uchun quyidagi qonunlar va qarorlar qo'llaniladi:

O'zbekiston Respublikasining «Inflyatsiyani nazorat qilish to'g'risida»gi qonuni:

Modda 3: Inflyatsiyani nazorat qilishda Markaziy bankning roli va vakolatlari belgilanadi.

Modda 7: Pul-kredit siyosati orqali inflyatsiyani nazorat qilish mexanizmlari ko'rsatilgan.

Inflyatsiyani nazorat qilish bo'yicha qarorlar:

2018-yil 22-oktyabr PQ-3987-sonli qaror: Inflyatsiyani nazorat qilish va pul-kredit siyosatini samarali boshqarish bo'yicha chora-tadbirlar belgilandi.

2020-yil 15-dekabr PQ-4901-sonli qaror: Inflyatsiyani barqarorlashtirish va valyuta kursini mustahkamlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar kiritildi.

Xorijiy valyuta zaxiralarini boshqarish

Xorijiy valyuta zaxiralarini samarali boshqarish milliy valyuta kursini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Buning uchun quyidagi qonunlar va qarorlar qo'llaniladi:

O'zbekiston Respublikasining «Xorijiy valyuta zaxiralari to'g'risida»gi qonuni:

Modda 4: Xorijiy valyuta zaxiralarini boshqarishda Markaziy bankning vakolatlari belgilanadi.

Modda 8: Xorijiy valyuta zaxiralarini diversifikatsiya qilish va ularni samarali foydalanish yo'llari ko'rsatilgan.

Xorijiy valyuta zaxiralarini boshqarish bo'yicha qarorlar:

2019-yil 10-may PQ-4301-sonli qaror: Xorijiy valyuta zaxiralarini oshirish va ularni samarali boshqarish bo'yicha chora-tadbirlar belgilandi.

2021-yil 20-iyul PQ-5201-sonli qaror: Xorijiy valyuta zaxiralarini diversifikatsiya qilish va ularni global bozorda samarali foydalanish yo'llari kiritildi.

Xalqaro hamkorlik va kelishuvlar

Milliy valyuta kursini mustahkamlashda xalqaro hamkorlik va kelishuvlar muhim ahamiyatga ega. Buning uchun quyidagi shartnomalar va kelishuvlar qo'llaniladi:

Xalqaro valyuta fondi (IMF) bilan hamkorlik:

2019-yil kelishuv: O'zbekiston IMF bilan valyuta kursini mustahkamlash va iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish bo'yicha kelishuv imzoladi.

2020-yil kredit dasturi: IMF O'zbekistonga valyuta kursini mustahkamlash va inflyatsiyani nazorat qilish uchun 375 million AQSh dollari miqdorida kredit ajratdi.

Mintaqaviy hamkorlik:

Yevroosiyo iqtisodiy ittifoqi (EAEU) bilan hamkorlik: O'zbekiston EAEU davlatlari bilan valyuta almashinuv shartnomalarini imzoladi, bu esa milliy valyuta kursini mustahkamlashga yordam berdi.

Milliy valyuta kursini mustahkamlashning huquqiy asoslari Markaziy bank, hukumat va boshqa mutasaddi tashkilotlar tomonidan chiqarilgan qonunlar, qarorlar va xalqaro kelishuvlar orqali belgilanadi. Ushbu huquqiy asoslar valyuta bozorini tartibga solish, inflyatsiyani nazorat qilish, xorijiy valyuta zaxiralarini boshqarish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish orqali milliy valyuta kursini barqarorlashtirishga yordam beradi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Markaziy bank to'g'risida"gi Qonuni. Qabul qilingan sana: 2020-yil 11-noyabr. <https://lex.uz/acts/5087363>
2. O'zbekiston Respublikasining "Valyuta tartibga solish to'g'risida"gi Qonuni. Qabul qilingan sana: 2019-yil 22-oktabr. <https://lex.uz/acts/4571165>

3. O‘zbekiston Respublikasining “Inflyatsiyani nazorat qilish to‘g‘risida”gi Qonuni. Rasmiy hujjatlar to‘plami, 2018-yil. <https://lex.uz>
4. O‘zbekiston Respublikasining “Xorijiy valyuta zaxiralari to‘g‘risida”gi Qonuni. Rasmiy manbalar asosida. <https://lex.uz>
5. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2021). *Valyuta intervensiyalari strategiyasi 2021–2025*. Toshkent: Markaziy bank. <https://cbu.uz>
6. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). *Markaziy bankning pul-kredit siyosati sharhi va yillik hisobotlari*. <https://cbu.uz>
7. International Monetary Fund (IMF). (2020). *Republic of Uzbekistan: Request for Purchase Under the Rapid Credit Facility*. IMF Country Report No. 20/170. <https://www.imf.org>
8. The World Bank. (2023). *Uzbekistan Economic Update: Restoring Price Stability*. The World Bank Group. <https://www.worldbank.org>